

Middle Black Sea Journal of Communication Studies

International Peer-Reviewed Journal

<http://dergipark.gov.tr/mbsjcs>

Research/Araştırma

Middle Black Sea Journal of Communication Studies. 2021. 6(2): 58-63.

Dijital Teknolojilerin Vatandaşı ve Politikası

Filiz AYDOĞAN BOSCHELE¹

Marmara Üniversitesi

İletişim Fakültesi

Özet

Günümüzde, dijital medya bir yandan yankı odaları, verilerin kolayca toplanması gibi sonuçları nedeniyle, olumsuz olarak değerlendirilirken, öte yandan demokratik bir toplumu oluşturacak çok seslilik ve katılım, dijital vatandaşlık gibi özellikleri açısından olumlu görülmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin hiperleştiği çağımızda, vatandaşlık etkinlikleri de bu teknolojiler sayesinde gerçekleştirilebilir hale geldiğinden, dijital vatandaşlık kavramı pek çok bağlamda tartışılır hale gelmiştir. Dijital vatandaşlık kavramını eleştirel ve kuramsal bir bağlamda ele alan bu yazı, teknoloji ile değişen vatandaşlık kavramını ve dijital vatandaşlığın toplumsal yansımalarını medya ve politika bağlamında tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Digital teknolojiler, dijital vatandaşlık, popülizm, teknopolitika

Citizen and Policy of Digital Technologies

Abstract

In our age, while digital media is evaluated negatively due to its consequences such as echo chambers and easy collection of data, on the other hand, it is seen positively in terms of features such as polyphony and participation, digital citizenship that will create a democratic society. Indeed, when the use of new communication technologies has become hyper, the concept of digital citizenship has become controversial in many contexts, as citizenship activities can be realized thanks to these technologies. This article, which deals with the concept of digital citizenship in a critical and theoretical context, discusses the concept of citizenship changing with technology and the social reflections of digital citizenship in the context of media and politics.

Keywords: Digital technologies, digital media, populism, techno-politics.

© 2021 OMU

¹ Prof. Dr., E-mail: filiz30@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-7628-6151

1. Giriş

Günümüzde medya, teknolojisine eklenen yeniliklerle birlikte toplumsal, kamusal, kültürel ve politik açıdan çok önemli bir tartışma konusu haline geldi. Özellikle, bu yeni teknolojinin politik hayat ve politik hayatın aktörleri açısından getirdiği özellikler, pek çok sosyal bilimcinin de konusu oldu. Kimi yazarlar, teknolojinin yarattığı yeni medya olanaklarının bir yandan demokratik bir toplumu oluşturacak çok sesliliğe, katılıma, kamusal alana, dijital vatandaşlığa, dijital aktivizme olanak sağlayacak bir çok potansiyeli içinde taşıdığını belirtirken, diğerleri algoritmalar nedeniyle yankı odaları, gözetim, verilerin kolayca toplanması gibi sonuçları nedeniyle, bu potansiyelin tersi yönünde sonuçlara da sebep olabileceğini savunmuşlardır.

Bu düşünelere göre, teknolojik gelişmelerin vatandaşlara kolaylık sağladığı gerekçesiyle toplumların kullanımına sunulan dijital olanaklar, aslında iktidarlara vatandaşların her hareketini her an izleyebilme hakkını tanımaktadır. İşte bu durum, vatandaşlık haklarının korunması yönündeki sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlardan en önemlisi ise gözetleme yoluyla vatandaşların sadece data sağlayıcılar olarak görülerek sömürülmesi ve gene bu sayede, halk üzerinde politik yönden istenilen algı kontrolünün, manipülasyonun yapılabilmesidir.

Yeni iletişim teknolojilerinin hiperleştiği çağımızda, vatandaşlık etkinlikleri de bu teknolojiler sayesinde gerçekleştirilebilir hale geldiğinden, dijital vatandaşlık kavramı pek çok bağlamda tartışılır hale gelmiştir. Dijital vatandaşlık kavramını eleştirel ve kuramsal bir bağlamda ele alacak olan bu yazı, teknoloji ile değişen vatandaşlık kavramını ve dijital vatandaşlığın toplumsal yansımalarını medya ve politika bağlamında tartışacaktır.

2. Dijital Medya Döneminde Dijital Vatandaş ve Politika

İnternetin ve dijital dünyanın hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesiyle beraber, "Dijital Vatandaşlık", son dönemlerin en çok konuşulan kavramlarından biridir. En basit tanımıyla dijital vatandaş, dijital dünyada kimliğiyle ve varlığıyla yer alan ve toplum ile internet teknolojileri aracılığıyla ilişki kuran kişi olarak tanımlanabilir.

Vatandaşlığın tarihsel gelişimine bakıldığında ise vatandaşlığın, yüzyıllar boyunca geniş toplumsal kesimlere, bağımlı kesimlere tanınmayan bir hak olduğu görülmektedir. Antik Çağ'ın ve Orta Çağ'ın sadece toplumun serbest zamanlı, yöneten, egemen kesimlerine tanınan ve kamusal sorumlulukları yerine getirme, politikaya katılma, böylelikle demokrasiye katkıda bulunma gibi çok önemli görevler üstlenen vatandaş olma ayrıcalığı, ancak, modern döneme geçişle beraber toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılmıştır. Batı toplumlarında, bu geçiş, 1860 ve 1870'li yıllarda fakirlik kanunu, kamu sağlığı kanunu, yerleşim kanunu, eğitim kanunu gibi yeniliklerle başlamış, ancak 1895'te dini liderler ve filozofların kentlerde vatandaşlık fikrini kullandığı görülmüştür. Bu dönemde, vatandaşlık herkesin hakkı olsa da, bu hak "zeka", "kendi kendini denetleme" ve "bilinç" başlıkları altındaki niteliklere sahip olmayı gerektirmektedir. Yani vatandaş, toplumun çıkarlarını anlayacak ve genelin iradesi karşısında kendi iradesini baskı altına alabilecek, topluma karşı kendi sorumluluklarını yerine getirecek kişi olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, aslında farklı toplumsal konumdaki kitleleri toplumsal vicdan ve görev duygusu içinde bir arada tutma çabasını ifade etmektedir. Bu tanımın gereği olarak, tam da bu dönemde Batı toplumlarında tatil günleri kurumsallaştırılmış, düşük düzeyli eğlenceler daha yüceltici eğlencelere dönüştürülmüş, popüler eğlencelerin birincil önemde olduğu belirtilmeye başlanmış, bunun sonucunda, çalışan sınıfların içki içtikleri meyhanelere ve müzikli salonlara seçenek oluşturacak, yeni eğlence biçimleri ortaya atılmıştır. Başka deyişle, vatandaşlık da verili sistemin üretkenliğini arttıracak serbest zaman etkinlikleriyle sınırlandırılarak, rasyonelleştirilmiştir.

İşte Habermas'ın 18. yüzyılda, kapitalist modernliğin ilk dönemlerinde devlet ile özel alan arasında dolayım kuran özgür, rasyonel tartışma dünyası olarak idealleştirdiği burjuva "kamusal alan"ları, tam da bu dönemde dönüşüme uğramıştır. Bireylerin genel çıkarlarını, kamusal ilgi alanlarını tartışabildikleri, toplumsal ve siyasal düzenlerini eleştirebildikleri pek çok kamusal alan (örneğin, okuryazar kulüpleri, gazeteleri, politik dergiler) işlevlerinin, devlet ve özel şirketlerce devralınmasıyla dönüşüme uğramıştır.

Bu verili sistemin etkinliği açısından yapılan rasyonelleştirme biçimleri, geleneksel medyanın yanında, yeni medya teknolojilerinin geliştirilmeye başlandığı 1970'lerden itibaren yani neoliberal dönemle daha incelikli bir boyut kazanmıştır. Yeni medya şirketlerinin bu teknolojilerin özellikleri sayesinde kamusal alana girmesi, kamusal alanı sömürgeleştirmiş, ortak çıkar açısından politik ve sosyal ilişkileri tartışan vatandaşı atomize tüketiciler haline getirmiştir. (Harms ve Kellner, 2003).

Günümüzde, yani her etkinliği teknoloji dolayısıyla gerçekleştirdiğimiz tekno-kapitalizm çağında, teknoloji can alıcı bir önem taşımaktadır. Günümüzde, teknoloji sayesinde üretim küreselleşmiş, teknolojik buluşlar iletişimi hızlandırmış, bu durum maliyetleri düşürmüştür. Yeni iletişim teknolojileri, küresel montaj hatlarını yaratmış, küresel sermaye de devletlerin yapabileceğinden daha fazlasını yaparak, işgücünün dünyanın her yerine gidebilen ucuz ve bol olduğu yeni bir kapitalist düzen yaratmıştır. Sermayenin gelişen teknoloji sayesinde bilgi ve eğlenceyi bir arada kitlelere sunduğu bu tekno-kapitalizm düzeninde, bilgisayarlaşma, dijitalleşme ile teknoloji, küresel çapta bir önem kazanmıştır. Bu yeni kapitalizmin en belirgin özelliği ise teknolojinin, otomasyon, enformasyon üretim süreçlerinde çok önemli rol oynamasıdır.

Yaşadığımız bu tekno-kapitalizm döneminde, bireyin politik etkinlikleri de maalesef, dijital teknolojiler vasıtasıyla gerçekleştirilen dijital vatandaşlığa indirgenmiştir. Başka deyişle, vatandaş sadece dijital teknolojilerin yansıttığı kadarıyla aldığı enformasyonla karar verme süreçlerine, kamusal alana katılabilmektedir. Bu nedenle, günümüzde dijital teknolojiler ve politika arasındaki ilişkiyi tartışan yazarlar artık yeni bir kavramdan, tekno-politika'dan söz etmektedirler.

3. Tekno-Politika Çağı ve Vatandaşlık

Günümüzde, internet ve bilgisayar teknolojilerinin politik tartışmaların mecrası haline gelmesi, kamusal alanın yeniden tanımlanmasında, tekno-politika kavramını ortaya çıkarmıştır. İlk defa 1997'de Jon Lebkowski tarafından kullanılan tekno-politika terimi, tekno-kapitalist toplumda bilgisayarlara ve enformasyona büyük önem verilmesi, alternatif enformasyon ağları ve yeni iletişim sistemlerinin kullanılması ile vatandaşların demokratik bir topluma katılımını sağlayacak, yeni kamusal alanlar açması anlamına gelir. Çünkü bireyi kamusal meselelerden uzaklaştırıcı eğlence ile dolu ve tek yönlü geleneksel medya ile karşılaştırıldığında, yeni medya teknolojileri "interaktif", "katılımcı", "demokratik", "diyalog" potansiyeline sahip bir medyadır(Kurban vd. 2016: 502).

Ancak bu görüşün tersi yönünde düşünen pek çok yazar tekno-politika kavramına eleştirel yönden yaklaşmaktadır. Çünkü bir yandan dijital teknolojiler, dijital vatandaşlık, siyasete katılım, küresel kamusal alan yaratma bağlamında devrimci özellikler taşısa da politik açıdan bakıldığında, sosyal medyanın rızanın üretilmesinde diğer medyalardan daha etkin bir medya olduğu da düşünülmektedir. Seçim zamanları haricinde seçmeniyle ancak, televizyon, radyo ve gazetede belli zaman dilimlerinde bir araya gelebilen geçmiş dönemlerin politikacısı yerini, bugün yeni iletişim teknolojileri sayesinde kendisine 24 saat ulaşabilen farklı kitlelerle bir araya gelen, hatta küresel bir kitleyle bir araya gelen politikacıya bırakmıştır. Tekno-politika sayesinde vatandaşlarla etkileşimi zamanı ve mekânı aşabilen politikacılar ve hükümetler için sosyal medya, bulunmaz bir rıza üretme aracıdır (Kellner, 2021).

Günümüzün en çok kullanılan medyası olarak sosyal medya, politik fikirlerin biçimlendirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bunun bilincinde olan pek çok hükümet, politikaya yön verenler, devlet adamı sosyal medyayı daha çok kullanmakta, dijital medya bir dijital diplomasi alanı haline gelmektedir. Ancak, sosyal medyanın manipülatif ve dezenformasyonel yanı nedeniyle, bir siyasal propaganda aracı olarak tekno-politika, botlar ve algoritma kullanımı yoluyla, sosyal medya ağları üzerindeki enformasyonu bilerek yanılmak ve bu biçimde yaymak anlamına da gelmektedir (Wolley ve Howard, 2019: 4).

Politika ve Propaganda adlı kitabın Önsöz'ünde Ünsal Oskay, Antikçağ'da Atina'da agoradaki konuşmalarının daha ikna edici olması için özgür Atinalıların retorik sanatını ve inceliklerini öğrenmenin yurttaş olabilmenin bir parçası olarak eğitime dâhil ettiklerini belirtmektedir. Oskay, Roma İmparatorluğu döneminde ise bu dönemdeki tiranların ya da egemenlerin popülist politikalarını yansıtan demagojinin önemli hale geldiğini belirtir. Demagoji, tiranların popülist politikalarından bir şeyler uman öfkeli kalabalığın, kitle insanının manipüle edilebilmesinde etkin bir siyasi iletişim yöntemidir. Aynı zamanda, demagoji, siyasal hayattan dışlanan, siyasi hayatın öznesi olamayan, nesnesi konumunda bırakılmış olan kitlelerle kurulan bir iletişim biçimidir. Bu iletişim biçimi, egemen konumda olmayan kitlelerin olayları ele alışlarında uslamlama boyutu yerine, duygusal, empirik algılama boyutuyla algılamalarını hedeflemekte, bu da güdüleme ve manipülasyona dönüşmektedir (Domenach, 1995: 5-7). Gerçekten de günümüzde, sosyal medya araçlarıyla birlikte politikada retoriğin yerine, daha çok performansın ve tarzların önem kazandığı yeni bir politika biçiminden, tekno-politikadan, politikanın medyalştırılmasından söz edebiliriz.

Bu durumun en bariz örneği olarak Donald Trump'ı gören Douglas Kellner, politikanın 1990'larda değişmeye başladığını ve giderek bir gösteri alanı haline gelen politikayı nitelediğini belirtmekte ve bu bağlamda eski Amerikan Başkanı D. Trump'ı

“medya gösterisi”nin efendisi olarak nitelemektedir. Kellner, medya gösterilerinin 2000’lerde dijital medya ve internet olanakları sayesinde artış gösterdiğini savunur ve Trump’ı otoriteren bir popülist hareketin lideri olarak analiz eder (Kellner, 2021: 19).

Tüm bu gelişmelere, politikanın bir diğer aktörü olan vatandaşlar açısından bakıldığında ise durum hiç de parlak değildir. Byung Chul Han günümüzün yeni iletişim teknolojilerinin sadece politikacıların değil, dışsal baskılardan kurtulmuş olan neo-liberal insanı da kendini bir proje olarak üretmesini kolaylaştırdığından söz eder. Siyasetin de bu durumdan bağışık olmadığı dijital tüketici konumuna indirgenmiş olan sosyal medya kullanıcısı, bu tüketim mantığı bağlamında topluma kendini sunar “Kapitalizmin mutasyon geçirmiş biçimi olarak neoliberalizm”, topluma siyasi bir biz oluşturabilme olanağı vermez. Sınıfsal çelişkilerin mistifiye edildiği, yurttaşın tüketiciye dönüştüğü tekno-kapitalizm çağında, yeni iletişim teknolojileri, biz yerine bireye ben’i tasarlama, “sınırsız bir öz üretim” yapma, kendini üretebilme imkânı vermektedir. Üstelik, siyasetçi de tıpkı kendi kimliğini bu teknolojilerle oluşturabildiğini sanan sıradan insan gibi kendi siyasetçi kimliğini oluşturur ve seçmenini ise memnun etmesi gereken bir kitle olarak görür. Bu durumda yani siyasete yurttaş yerine tüketici olarak katılan bireyin siyasete katılımı, şikâyetten ibarettir. Han, seyirci ve tüketicilerden oluşan neoliberal siyaseti, “seyirci demokrasisi” olarak adlandırır. Bu siyasetin yeni iletişim teknolojileri sayesinde, duygularla oynayan, duyguları kışkırtan bir “dijital psiko-politika” çağının politikası olarak adlandırır. Yeni medya ve sosyal medya platformlarının şeffaflığı meşru hale getirdiği bu toplumda, seçmen davranışı da dâhil tüm davranışlar öngörülmeğe başlanmıştır. Bireyin verilerinin kolayca ele geçirilebildiği tekno-politika çağında, veriler psiko-politik bir aygıt haline gelmiştir. Şeffaflığın sağladığı veriler sayesinde, saptanabilir, ölçülebilir, yönlendirilebilir hale gelen vatandaşların özgür iradesi ve bireyliğinin sonu gelmiştir. Böyle bir toplumda, mutlaklaştırılan veriler ve sayısallaştırılan benler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, dijital panoptikonu hem iktidar hem de ne yazık ki bireyin kendisi için bir kontrol tekniği biçimine dönüştürmüş, birey salt tüketici hale gelmiştir (Han, 2020: 68). Chul Han’ın söz ettiği bu eleştirinin en belirgin örneği ise Facebook

platformunun 50 milyon kişinin verilerini sattığı Cambridge Analytica vakasındam hatırlayabiliriz².

Bu nedenle, politika açısından bakıldığında, günümüzün yeni iletişim teknolojileri çok önemli bir iktidar aracıdır. Öyle ki, Chul-Han her beğenin iktidara tabii olma biçimi olduğunu öne sürmektedir. Bu iktidarın pek farkında olmayan dijital vatandaşlar ise kendilerini özgür zannetmektedir. İnsanların iletişimde bulunmaya, tercihlerini ortaya koymaya can attıkları şeffaflık çağında, kapitalizm “like-kapitalizm”ne(Beğenme-kapitalizmi) dönüşmüştür. Like-kapitalizmi, insanların şeffaflıkları ile yeni medyadaki paylaşımları ve tercihlerinden elde edilen veriler sayesinde ruha yönelmiştir. Han bu bakımdan iktidarı beden politikalarıyla, biyo-politikayla açıklayan Foucault’yu da eleştirir ve biyo-iktidarın yeriniAntik, yeni iletişim teknolojileri ile başı çeken psiko-iktidara bıraktığını ileri sürer (Han, 2020: 68). Bu psiko-iktidarın yansıdığı politika biçimi ise popülizm olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Sonuç

Yüzyıllardır siyasi hayatın biçimlendirilmesinde medyanın oynadığı rol yadsınamaz. Modern dönemin öncesinde, hatta sanayi devriminin ilk dönemlerinde, görelî yoksullaştırma döneminde siyasetten uzak tutulan kitleler, modern dönemle birlikte ve iletişim teknolojileri sayesinde daha fazla siyasetle iç içe geçebilecek, “siyasetin öznesi” olabilecek bir konuma gelmiş olabilir. Ancak, yukarıda da tartışıldığı gibi, dijital vatandaşlar tekno-politika çağında yani dijital teknolojilerin bu kadar toplumsal hayatta egemen hale geldiği günümüzde, dijital dezenformasyon ve manipülasyon fenomenleriyle karşı karşıyadır. Bilindiği gibi, iletişim disiplininde hep tartışılabilen medyanın güvenilirliği sorunu, yakın zamanda post truth, fake news gibi kavramların merkeze alındığı 2015 İngiliz Brexit ve 2016 Amerikan seçimleriyle doruğa ulaşmıştır. Dijital teknolojilerle politikanın öznesi olabileceğini sanan günümüz öznesi, psiko-politikayla karşı karşıyadır.

Gerçekliğin medya tarafından kurgulanması ve bu kurgunun yeni medya olanakları sayesinde gerçekmiş gibi görünmesi, siyaseti yönlendirmek isteyenlerin elinde çok önemli bir araçtır. Günümüzde hemen hemen tüm politikacılar kampanyalarını dijital medyayı kullanarak yapmaktadır. Çevrenin korunması yönündeki görüşlerini medyanın her türünü kullanarak yapan Al Gore’un kampanyasıyla başlayan bu durum, günümüzde dijital kampanya savaşlarına

² 2016 seçimlerinde Trump için çalışan Cambridge Analytica, 87 Milyon Amerikalı Facebook kullanıcısının verisini detaylı kişilik profilleri çıkarmak için sistemdeki boşlukları kullanarak edindi. Kullanıcıların beğendiği paylaşımları inceleyerek kullanıcıları belirli profillere yerleştiren şirket, bu profilleri kullanarak kullanıcıların cinsiyetini, ırkını, kişisel tercihlerini, inançlarını ve en önemlisi siyasi eğilimlerini tahmin etti. Daha sonra, bu profilleri detaylı bir mikro-hedefleme yapmak ve kişiye özel politik reklamları ve manipülatif haberleri duyurmak, yaymak için kullanmıştır (<https://www.pollective.com.tr/cambridge-analytica-skandali/>).

dönüşmektedir. Bu kampanyaların izleyicisi konumundaki vatandaşların payına ise yalnızca bunların izleyicisi/tüketicisi olmak düşmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, dijital medyanın toplumun her alanında yarattığı değişimin politika alanına da yayılması, bir yandan ana akım partilerin online strateji ve araçlara uyum sağlamasını, dijital vatandaşlığı, kitlelere ulaşamayan alternatif partilerin sesinin duyulmasını, daha demokratik, çoğulcu bir toplumun oluşturulmasına katkı sağlayan farklı seslerin duyulabilirliğini, online aktivizm gibi olumlu gelişmelere yol açmış olabilir. Ama öte yandan dijital medya teknolojilerinin siyaset alanıyla iç içe geçmesini, manipölasyonu, popölizmi, propagandayı, kutuplaşma gibi çok önemli sorunları da doğurmuştur. Başka deyişle, kamuoyunun oluşturulmasında sadece sosyal medyanın gücüne dayanmak, yanlış sonuçlar verecektir.

Bu konuyu, toplumsal hareketler açısından tartışan Paolo Gerbaudo, “Siber Özerklikten Siber Popölizme: Dijital Aktivizmin İdeolojik Tarihçesi” başlıklı yazısında, dijital teknolojilerin politik arenada bir muhalif söylem yaratmaktan uzaklaştığını özetlemektedir. 1990’lardan günümüze kadar yaşanan protesto hareketlerini inceleyen Gerbaudo, günümüzde internetin siyasi bir mücadele aracı olmaktan uzaklaştığını, alternatif bir internet ortamı yaratmadığını, bunun yerine var olan ağlarda kitlelerin mobilizasyonu için yapılan bir “siber-popölizme” yol açtığını belirtmektedir. (Gerbaudo, 2021: 98).

Demokrasi vatandaşların kamusal yaşam hakkındaki endişelerini ifade etmelerini ve yaşama etkin bir biçimde katılımlarını ister. Medya ise bireysel tüketimin tüm sorunlara çözüm olacağını belirtir. Demokrasi, etkin kamusal yurttaş talep ederken, medya toplumsal yaşama katılım yerine metanın görüntüsünü özelleştirir. Böylece, potansiyel toplumsal muhalefet, kültür sanayinin ideolojik senaryosunu yerine getiren popüler müzik, televizyon yıldızları, tüketim ürünleriyle doldurulur ama aynı zamanda toplumsal muhalefetin içi boşaltılır.

Hatırlanacağı gibi, günümüz toplumlarından önce Antik Çağ ve Orta Çağ boyunca, köleler, serfler üretim araçlarının yerine geçerek özgür vatandaşlara serbest zamanlar yaratmışlar, özgür vatandaşlar da zamanlarını doğrudan siyasete katılarak geçirebilmişlerdir. Antik Çağ’ın özgür vatandaşlarının bu en önemli serbest zaman etkinliği yani siyasete katılım, efendi-köle ayrımının olmadığı günümüzde tıpkı serbest zamanlar gibi toplumun her kesiminin etkinliğidir. Ancak, günümüzün tekno-politika çağında siyasetten gitgide kopan, her şeyin olduğu gibi siyasetin de tüketicisi konumuna indirgenmiş olan günümüzün vatandaşı, dijital teknolojilerle bu araçları verili sistemin işine yarayacak düzenlemeler ve uygulamalar boyutunda kalan bir “dijital vatandaşa” dönüşmüştür. Teknoloji sayesinde, her etkinliği şeffaflaşan dijital vatandaşlar, kendilerini tüketim mantığı bağlamında topluma sunduklarından, siyaseti de aynı mantık içinde algılamakta, bu nedenle günümüzde bireyin siyasete katılımı ise sadece şikâyetten ibaret kalmaktadır. Bu nedenle, Chul Han’ın da belirttiği gibi, asıl olması gereken bugün kullandığımız dijital teknolojilerin, bir kölelik biçimi olduğunu fark ettiren yeni bir “aydınlanmanın” yaşanmasıdır.

Aksi halde, dijital teknolojilerce yönetilen, akıllı nesnelere donatılmış olan dijital toplumda teknolojinin her şeye çözüm olduğu günümüz toplumlarında dijital vatandaşlar, teknoloji tarafından yönetileceklerdir. Bu durumda, Evgeny Morozov’un tekno-kapitalist çağda verinin yükseliş ile birlikte siyasetin ortadan kalkacağı yönündeki öngörüsü (Morozov, 2021: 49) hiç de yabana atılmamalıdır.

Kaynakça

- Çelik, O. (2020). “Cambridge Analytica Skandalı ve Adım Adım Tüm Detayları”, (<https://www.pollective.com.tr/cambridge-analytica-skandalı/>). Erişim Tarihi: 08.09.2021.
- Domenach, J. M. (1995). Politika ve Propaganda. (Çev. Tahsin Yücel), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2021). “Siber Özerklikten Siber Popölizme: Dijital Aktivizmin İdeolojik Tarihçesi”, (Çev. Canan Arslan), Yeni Medya Kuramları II. (Ed. Filiz Aydoğan). İstanbul: Der Yayınları, 83-101.
- Han, B. C. (2020). Psiko-Politika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri, (Çev. S. Sökmen). İstanbul: Metis Yayınları.
- Harms, J., Kellner, D. (2013). “Toward A Critical Theory of Advertising”, (<https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/Illumina%20Folder/kell6.htm>). Erişim Tarihi: 05.09.2021.

- Kellner, D. (2021). "Techno-Politics, New Technologies, and the New Public Spheres", (<https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/technopoliticsnewtechnologies.pdf>). Erişim tarihi: 24.06.2021.
- Kurban C., Lopez I. P., Haberer, M. (2016). "What is Technopolitics? A Conceptual Scheme for Understanding Politics in the Digital Age". (https://www.researchgate.net/publication/308032014_What_is_technopolitics_A_conceptual_scheme_for_understanding_politics_in_the_digital_age). Erişim tarihi: 12.09.2021.
- Morozov, E. (2014). "Verinin Yükseliři ve Siyasetin Ölümü" (Çev. Aysel Ay), Yeni Medya Kuramları II. (Ed. Filiz Aydoğan), İstanbul: Der Yayınları, 35-49.
- Wolley, S.C., Howard, P. N. (2019). Computational Propaganda. Oxford University Press.